

ANTIKA EHF 2022

Fornleifaskráning vegna aðalskipulagsbreytingar í landi Miðdals

Rúna K. Tetzschner, Ragnheiður Traustadóttir
og Hermann Jakob Hjartarson

Forsíðumynd: Vörður [2238-2239]

Ritstjóri: Ragnheiður Traustadóttir

Uppsetning: Ragnheiður Traustadóttir

Kortagerð: Hermann Jakob Hjartarson

[www. antikva.is](http://www.antikva.is)

Útgefandi: Antikva ehf

ISBN númer: 978-9935-525-15-4

Hermann Jakob Hjartarson tók ljósmynd á forsiðu

@ Rúna K. Tetzschner, Ragnheiður Traustadóttir og Hermann Jakob Hjartarson

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	3
Myndaskrá	4
Inngangur	5
Fornleifaskráningar	5
Skráningarsvæðið	6
Tilgangur fornleifaskráningar	7
Fornleifaskráning og aðferðir	10
Jarðarnúmer	10
Tegund, hlutverk og heiti	11
Staðsetning	11
Staðhættir og lýsing	11
Hættumat	11
Fornleifar á svæðinu	12
Miðdalur	12
Gamli-stekkur – Stekkur [1915] tóft	12
Alfaravegurinn gamli [1971] leið og vörður [2238-2239] vörður	15
Leið [1977] gata	16
Hrúshöfði – Hristaka [1918] heimild um nytjar	16
Samantekt og niðurstöður	17
Heimildir	19

Óprentaðar heimildir.....	19
Árnastofnun – Örnefnasafn	19

Myndaskrá

Mynd 1. Skráningarsvæðið er afmarkað með grænu markalínunni.	6
Mynd 2. Gamli-Stekkur [1915].....	13
Mynd 3. Varða [2239] við Alfaraveginna gamla [1971].	15
Mynd 4. Varða [2238] við Alfaraveginna gamla.	16
Mynd 5. Leifar Alfaravegsins gamla [1971] liggja framhjá Hríshöfða [1918] og Gamla-Stekk [1915].	17

Inngangur

Að beiðni Kristins Pálssonar, skipulagsfulltrúa Mosfellsbæjar, tók Ragnheiður Traustadóttir fyrir hönd Antikva ehf., að sér fornleifaskráningu vegna aðalskipulagsbreytingar á landbúnaðarlandi á jörðinni Miðdal, austan við Dalland. Engar breytingar verða heimilaðar á landinu að svo stöddu og því er ekki um eiginlegt deiliskipulag að ræða en Minjastofnun taldi nauðsynlegt að fram færi fornleifaskráning í samræmi við nýjustu staðla og nágildandi lög um menningarminjar. Á svæðinu fundust gamall stekkur, tvær fornar leiðir ásamt tveimur vörðum sem voru mæld upp og þarf að gæta að þessum minjum.

Skráningin fól í sér athugun á fyrri skráningum, heimildasöfnun, vettvangsskráningu og úrvinnslu, mat á minjum innan skipulagssvæðisins, svo sem hættumat, og skýrslu- og kortagerð. Við fornleifaskráninguna var farið eftir stöðlum Minjastofnunar Íslands. Skýrsluhöfundar sáu um vettvangsvinnu. Með skýrslunni fylgir fornleifaskrá og stafrænn hnitagrunnur.

Fornleifaskráningar

Í skýrslunni *Skráning fornleifa í Mosfellsbæ* sem var gefin út árið 2006 er rakin saga Miðdals.¹ Sú skýrsla var unnin upp úr eldri skráningargögnum en skipuleg skráning fornleifa í Mosfellsbæ hófst árið 1980 og var fyrsta skráning sinnar tegundar á Íslandi. Í skýrslunni er að finna góðar lýsingar á fornleifum í sveitarfélaginu en hún er háð þeim takmörkunum að minjar voru ekki allar settar á kort og þær sem hafa ratað inn á vefsíða sveitarfélagsins eru oft ekki nákvæmlega staðsettar enda voru mælingartæki á þeim tíma ekki jafn nákvæm og þau eru í dag. Antikva ehf. hefur síðustu ár auk þess annast skráningu fornleifa á einstökum skipulagsreitum í nágrenninu, í Dallandi, Miðdal og hjá Selvatni og var þá notast við nýjustu staðla Minjastofnunar Íslands.² Samkvæmt þeim ber meðal annars að mæla upp allar minjar

¹ Agnes Stefánsdóttir, Rúna K. Tetzschner o.fl., *Skráning fornleifa í Mosfellsbæ*, 92-111.

² Ragnheiður Traustadóttir, *Selvatn: Fornleifaskráning vegna breytingar á deiliskipulagi*; Rúna K. Tetzschner og Ragnheiður Traustadóttir, *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Dallands í Mosfellsbæ*; Rúna K. Tetzschner og Ragnheiður Traustadóttir, *Fornleifaskráning vegna sumarþústaðalóðar í landi Miðdals í Mosfellsbæ*.

Selbrúnir benda til seljabúskapar á fyrri tímum. Seljatóftir hafa fundist við austurenda Selvatns.³

Kort 1. Minjar á skráningarsvæðinu.

Tilgangur fornleifaskráningar

Samkvæmt 4. mgr. 3. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 (mml.), sem tóku við af þjóðminjalögum nr. 107/2001 1. janúar 2013, njóta fornleifar friðunar og eru þannig verndaðar gegn hvers kyns raski.

Í 3. mgr. 3. gr. mml. eru fornleifar skilgreindar með svofelldum hætti:

„Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

³ Ö-Miðdalur TE; Agnes Stefánsdóttir, Rúna K. Tetzschner o.fl., *Skráning fornleifa í Mosfellsbæ*, 106.

- a. búsetulandslag, skruðgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,
- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,
- e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,
- f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,
- h. haugar, dysjar og aðrir greftunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,
- i. skipsflök eða hlutar þeirra.“

Í 21. gr. mml. er kveðið á um verndun fornleifa:

„Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Eigendur og ábúendur jarða skulu hlúa að fornleifum á landareignum sínum og viðhalda umhverfi þeirra eftir því sem sanngjarnt getur talist. Minjastofnun Íslands er skylt að veita ráðgjöf og leiðbeiningar í því sambandi.

Minjastofnun Íslands gerir nauðsynlegar ráðstafanir til verndar fornleifum, viðhalds eða endurbóta, en áður skal gera landeiganda eða ábúanda viðvart um þær. Ef nauðsyn krefur lætur Minjastofnun Íslands rannsaka fornleifar með uppgreftri eða á annan hátt.“

Friðhelgi fornleifa er ekki háð því að þær séu þekktar eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar finnast ber að tilkynna það Minjastofnun Íslands, sbr. 38. gr. mml., og án tafar skv. 1. mgr. 23. gr. megi ætla að þær séu í hættu.

Eitt af markmiðum fornleifaskráningar er að sporna við því að minjar verði fyrir skemmdum af gáleysi eða að nauðsynjalausu. Fornleifaskráning kemur að notum í minjavörslu þegar ákvarðanir eru teknar um aðgerðir til verndar einstökum minjastöðum eða minjasvæðum. Auk þess kemur hún að gagni í rannsóknum og kynningum. Í þessu tilviki, þar sem unnið er að deiliskipulagi á útvistarsvæði, verða til möguleikar á að kynna og nýta minjar á svæðinu.

Ekki er það síður hagur þeirra sem stýra hvers konar framkvæmdum að eiga aðgang að yfirliti um fornleifar á tilteknu svæði. Segja má að við það vinnist tvennt. Unnt verður að taka tillit til minjanna við skipulagsvinnu og nýta þær til að varðveita sögu staðarins í landslaginu. Einnig má minnka stórlega líkur á að framkvæmdaraðilar rekist í miðjum klíðum á fornleifar sem þeir gerðu sér ekki grein fyrir að gætu verið fyrir hendi en reynist svo nauðsynlegt að rannsaka með tilheyrandi kostnaði og töfum á framkvæmdum.

Björgunaruppgröftur, sem er unninn vegna framkvæmda og undir þrýstingi frá framkvæmdaraðilum, er heldur ekki æskilegur frá sjónarmiði fornleifafræðinnar. Fornleifaskráning sameinar þess vegna hagsmuni fræðigreinarinnar og þeirra sem standa að framkvæmdum.

Skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skal skv. 16. gr. mml. fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi. Áður en deiliskipulag er afgreitt eða leyfi til framkvæmda eða rannsókna er gefið út skal skráning ætíð fara fram á vettvangi.

Skulu skipulagsyfyrvöld hafa samráð við Minjastofnun Íslands um tilhögun skráningar eða endurskoðun á fyrri fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskrárm með hliðsjón af fyrirhuguðum breytingum á skipulagi. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda án undanfarandi fornleifa-,

húsa- og mannvirkjaskráningar. Þegar sérstaklega stendur á getur Minjastofnun Íslands veitt undanþágu fyrir framkvæmdum með tilteknum skilyrðum.

Skipulagsyfirvöld skulu tilkynna Minjastofnun Íslands um gerð skipulagsáætlana og verulegar breytingar á þeim og um gerð skýrslna um mat á umhverfisáhrifum.

Almennt er æskilegt að framkvæmdum sé beint frá minjastöðum en sé þess enginn kostur ber að tilkynna Minjastofnun Íslands um framkvæmdirnar með sannanlegum hætti með minnst fjögurra vikna fyrirvara eins og segir í 23. gr. mml. Enn fremur segir að Minjastofnun Íslands ákveði að undangenginni vettvangsskönnun hvort frekari rannsóknar sé þörf, hvort gera skuli tillögu um friðlýsingu eða hvort fornleifarnar megi víkja og þá með hvaða skilmálum. Óheimilt er að veita leyfi til framkvæmda fyrir en ákvörðun Minjastofnunar Íslands liggur fyrir.

Í 2. mgr. 28. gr. mml. segir að framkvæmdaraðili greiði kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum og vettvangsskráningu fornleifa.

Fornleifaskráning og aðferðir

Við fornleifaskráninguna voru fornleifar flokkaðar eftir heitum jarðanna, svo sem Miðdalur, Borgarkot og Dalland. Fjallað er um hvern minjastað fyrir sig. Ljósmyndir voru teknar og gerð kort auk þess sem minjarnar voru hnitsettar og færðar inn á loftljósmynd frá Loftmyndum ehf.

Jarðarnúmer

Minjar eru auðkenndar með númeri og sérheiti þeirra ef við á til dæmis „Gamli-Stekkur [1915]“ eða hlutverki þeirra til dæmis „leið [1977]“. Hjá sumum minjum er tegund nefnd á eftir númeri til frekari skýringar. Fyrsta númer innan hornklofa er númer skráningarinnar í landfræðilegum gagnagrunni Mosfellsbæjar yfir fornleifar, örnefni og sögulegar minjar í Mosfellsbæ. Þessi númer fylgja öll meðfylgjandi fornleifaskrá en í skýrslu þessari er látið við

sitja að nota einkennisnúmer úr gagnagrunninum. Ef til eru eldri númer úr eldri fornleifaskráningu fylgir það í sjálfri skránni.

Tegund, hlutverk og heiti

Tegund og hlutverki minja er eins og venjan er um fornleifaskráningar lýst í fáum orðum, þ.e. hvort um sé að ræða tóftir bæja eða útihúsa, höfn, byrgi, túngarð og þar fram eftir götunum.

Stundum sér fornra minja ekki stað í landslaginu þótt þeirra sé getið í heimildum og kunna margar ástæður að vera fyrir því. Kemur þá fram í fornleifaskránni að „heimild“ sé til um til dæmis útihús. Er leitast við að hafa fornleifaskrána eins nákvæma og kostur er því að leifar fornminja kunna að leynast í jörðu þótt ekki sé unnt að sjá þær með berum augum á yfirborðinu.

Hafi fornminjarnar sérnafn, til dæmis Alfaravegurinn gamli [1971], er það sérstaklega skráð en þegar engu slíku er til að dreifa kemur fyrir að hlutverki þeirra sé lýst þar sem heitið stæði annars, til dæmis leið.

Staðsetning

Tekin voru GPS hnit á öllum minjum eða þær mældar upp með nákvæmu GPS mælingartæki úti á vettvangi og þau færð inn í landupplýsingagrunn Mosfellsbæjar. Staðsetning þeirra er svo færð inn á loftmyndir frá Loftmyndum ehf. Í hjálagðri fornleifaskrá eru bæði gefin upp GPS hnit og hnit í landshnitakerfinu Ísnet 93 þegar við á. Gögnum er einnig skilað í stafrænu formi í landupplýsingakerfi.

Staðhættir og lýsing

Ávallt er greint frá afstöðu skráðra minja í landslaginu, þeim og staðháttum lýst, bæði formi, umfangi og ástandi, og aðrar athugasemdir gerðar þegar þörf krefur, til dæmis vísað í aðrar heimildir.

Hættumat

Leitast er við að leggja mat á þá hættu sem að fornleifunum kann að steðja, bæði af völdum náttúru og manna. Þetta er gert til að unnt sé að grípa til viðeigandi ráðstafana liggi minjar undir skemmdum eða geti orðið fyrir raski. Hætta vegna ábúðar þýðir að framkvæmdir eða álag kunni að raska fornminjum. Hætta vegna veðrunar þýðir að fornleifar séu smám saman

að mást í burtu fyrir áhrif loftslags eða vatns. Hætta vegna landbrots þýðir að fornleifar geti glatast af völdum vatns eða uppblásturs.

Ekki er lagt mat á hættuna þegar einungis er til heimild um fornleifar en þær hafa ekki fundist við vettvangsskráninguna. Í þessu tilviki var það bæjarstæði Borgakots [1914] sem hefur horfið vegna framkvæmda og er eingöngu getið í heimildum.

Fornleifar á svæðinu

Miðdalur

Miðdalur er gömul jörð sem heyrði undir konung við jarðaskráningu Árna og Páls árið 1704 en við gerð *Jarðatals* Johnsen árið 1847 var hún komin í bændaeign og bjó eigandinn þar sjálfur.⁴ Líklegt er að hið forna bæjarstæði Miðdals hafi verið á sömu slóðum og núverandi bæjarhús Miðdals. Staðsetningin hefur að minnsta kosti haldist svipuð frá því túnakort var gert árið 1916.⁵

Jörðinni var skipt í Miðdal I og II einhvern tímann eftir árið 1938. Miðdalur II lagðist þó fljótlega af en árið 1950 var nýbýlið Dalland myndað á sömu slóðum.⁶

Gamli-stekkur – Stekkur [1915] tóft

Í Örnefnalýsingu segir: „Norðan við Holtið-Eina og Hríshöfða er mýri sem Hríshöfðavík heitir. Austan við Hríshöfðavík undir smáhæð er Gamli-Stekkur sést þar vel fyrir Stekkjartóftum. Austur af Gamla-Stekk er lágur ás norður að gamla-Þingvallavegi er Rjúpnáas heitir.“⁷ Stekkurinn er í grasi gróinni hlið undir ás, suður af Nesjavallavegi og austur af bæjarhúsum í Dallandi. Tóftin er sporöskjulaga, um 6 x 15 m að stærð, veggir eru úr torfi og grjóti, 0,4-1 m á breidd og 0,2-0,4 m á hæð. Á köflum eru eingöngu stórir grjóthnullungar, 0,4-0,8 m að stærð. Tóftin skiptist í tvennt, lengra hólf með inngangi í suðvesturenda og minna hólf sem kemur aftan við norðurendann á því og virðist einnig opnast

⁴ *Jarðabók*, 289-291; *Jarðatal á Íslandi*, 96.

⁵ *Túnakort Miðdals*.

⁶ *Fasteignabók I; Jarðaskrár 1958-1979*.

⁷ Ö-Miðdalur TE.

í suður. Halli er á tóftinni í sömu átt.⁸ Gamli-Stekkur er um miðbik skipulagsreitsins. Hann hefur töluvert minjagildi sem hluti af fornri búsetuheild Miðdals.

Mynd 2. Gamli-Stekkur [1915].

⁸ Stekkurinn var fyrst skráður árið 1980: Agnes Stefánsdóttir, Rúna K. Tetzschner o.fl., *Skráning fornleifa í Mosfellsbæ*, nr. 255-52.

Kort 2. Gamli-Stekkur [1915].

Kort 3. Vörður [2238-2239] við Alfaraveginna gamla [1938].

Alfaravegurinn gamli [1971] leið og vörður [2238-2239] vörður

Alfaravegurinn gamli milli Kolviðarhóls í Ölfusi og Reykjavíkur lá áður um þetta landsvæði, þ.e. austan frá Djúpadal, yfir Rjúpnaás, vestur og suður með Hríshöfða [1918], um Hríshöfðabrekku og þaðan áfram í vestur.⁹ Þessi leið liggur yfir skipulagsreitinn og má enn greina brot af henni. Við þann kafla leiðarinnar sem liggur um hann eru tvær litlar vörður [2238-2239] hlaðnar ofan á stóra grjóthnullunga. Þetta eru ógreinilegar leifar en hafa þó nokkurt minjagildi sem hluti af Alfaraveginum gamla. Vörðurnar tvær hafa líka minjagildi.

Mynd 3. Varða [2239] við Alfaravegin gamla [1971].

⁹ Ómar Smári Ármannsson, „Reykjavíkurvegir“ – saga og minjar, 106-107.

Mynd 4. Varða [2238] við Alfaraveginna gamla.

Leið [1977] gata

Önnur gömul leið liggur norður frá Seltjörn, yfir reitinn, og í átt að Miðdal. Hún er líka ógreinileg en hefur sennilega verið gengin gengin niður að vatninu að Urriðanefi, Litlu-Selsvík og Bleikjunefi til að komast að veiði og að selinu sem víkin er kennd við.¹⁰ Leiðin hefur nokkurt minjagildi í samhengi við aðrar búsetuminjar á jörðinni.

Hríshöfði – Hrístaka [1918] heimild um nytjar

Örnefnið Hríshöfði finnst rétt við suðvesturhorn skipulagsreitsins og mýrin Hríshöfðavík ásamt Hríshöfðabrekku er vestan megin á svæðinu. Líklega hefur þarna verið gróið hrísi, þ.e. lágvöxnu birkikjarri eða fjalldrapa, frá gamalli tíð og hefur hrís verið sótt þangað til nytja, til

¹⁰ Ragnheiður Traustadóttir, *Selvatn: Fornleifaskráning vegna breytingar á deiliskipulagi*, 14-15.

dæmis fyrir fóður, eldivið og tróð. Algenzt var að hrís, lyng eða fjalldrapi væru nýtt í tróð sem haft var til einangrunar milli torfs og timburs í húsum, bæði í þök og vegg.

Mynd 5. Leifar Alfaravegsins gamla [1971] liggja framhjá Hríshöfða [1918] og Gamla-Stekk [1915].

Samantekt og niðurstöður

Á svæðinu voru skráðar sex minjar, þar af fimm fornleifar. Gamli-Stekkur [1915] er innan skipulagsreitsins og þarf að gæta vel að honum ef farið verður í framkvæmdir. Stekkurinn hefur allmikið minjagildi, ekki síst í samhengi við aðrar minjar á jörðinni, og nafnið Gamli-Stekkur gæti bent til þess að yngri stekkur hafi verið í nágrenninu þótt hann hafi ekki fundist. Einnig eru þarna leifar tveggja gamalla leiða. Annars vegar lá Alfaravegurinn gamli [1971] austan frá Djúpadal, framhjá Hríshöfða og um Hríshöfðabrekku. Tvær vörður [2238-2239] eru við þessa leið. Vörðurnar ásamt Alfaraveginum hafa nokkurt minjagildi en leifar leiðarinnar eru þó ógreinilegar. Hins vegar liggur þarna gömul gata [1977] norður frá Selvatni að Miðdal sem hefur verið gengin milli vatns og bæjar. Hún er einnig ógreinileg en hefur gildi sem hluti af fornri minjaheild Miðdals. Þessar leiðir eru raskaðar og er ef til vill fullnægjandi að þær

hafi verið mældar upp en Minjastofnun Íslands metur og tekur ákvörðun um það. Hríshöfði [1918] sem er hjá Alfaraveginum við suðausturhorn skipulagsreitsins er ekki manngerður en var skráður vegna þess að örnefnið bendir til hrísnytja á svæðinu.

Ekki er víst að allar minjar á svæðinu sjáist á yfirborðinu eða hafi verið skráðar. Ef áður óþekktar fornleifar koma í ljós á framkvæmdasvæðinu ber að stöðva framkvæmdir, varast frekara rask og tilkynna þegar í stað um fundinn til Minjastofnunar Íslands, sbr. 38. gr. mml. Minjastofnun Íslands metur eðli þeirra og umfang og hvort rannsókna sé þörf áður en framkvæmdir halda áfram.

Er því beint til framkvæmdaraðila að reyna að sneiða hjá fornleifum og komast hjá því að raska þeim í lengstu lög. Í 21. gr. mml. segir um verndun fornleifa, að „jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, [megi] enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.“

Heimildir

Agnes Stefánsdóttir, Rúna K. Tetzschner, Guðmundur Ólafsson, Ágúst Ó. Georgsson, Kristinn Magnússon og Bjarni F. Einarsson. *Skráning fornleifa í Mosfellsbæ*. Skýrslur Þjóðminjasafns Íslands. Reykjavík: Þjóðminjasafn Íslands, 2006.

Fasteignabók I: Mat fasteigna í sýslum samkv. lögum nr. 33 frá 1955. Öðlast gildi 1. maí 1957. Reykjavík, 1956-1957.

Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vidalíns. Gullbringu- og Kjósarsýsla. III. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafjelag í Kaupmannahöfn, 1923-1924.

Jarðatal á Íslandi, með brauðalýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi úr búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða í landinu. Gefið út af J. Johnsen. Kaupmannahöfn, 1847.

Ómar Smári Ármannsson. (2014). „Reykjavíkurvegir“ – saga og minjar: Samantekt um Reykjavíkurvegina og vegagerð frá landnámi til nútíma. Unnið fyrir Vegagerð ríkisins með styrk frá rannsóknarsjóði Vegagerðarinnar.

Ragnheiður Traustadóttir. *Selvatn: Fornleifaskráning vegna breytingar á deiliskipulagi*. Antikva ehf. 2021.

Rúna K. Tetzschner og Ragnheiður Traustadóttir. *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags Dallands í Mosfellsbæ*. Antikva ehf. 2019.

Rúna K. Tetzschner og Ragnheiður Traustadóttir. *Fornleifaskráning vegna sumarbústaðalóðar í landi Miðdals í Mosfellsbæ*. Antikva ehf. 2021.

Óprentaðar heimildir

Jarðaskrár 1958-1979: Landnám ríkisins hefur tekið saman eftir forðagæsluskýrslum og skýrslum hreppstjóra um jarðir í ábúð og eyði. Skráin er einungis til hjá Landnámi ríkisins.

Túnakort Miðdals í Mosfellssveit frá 1916.

Árnastofnun – Örnefnasafn

Ö-Miðdalur TE: Örnefnalýsing Miðdals. Tryggvi Einarsson skráði. Örnefnastofnun Íslands.